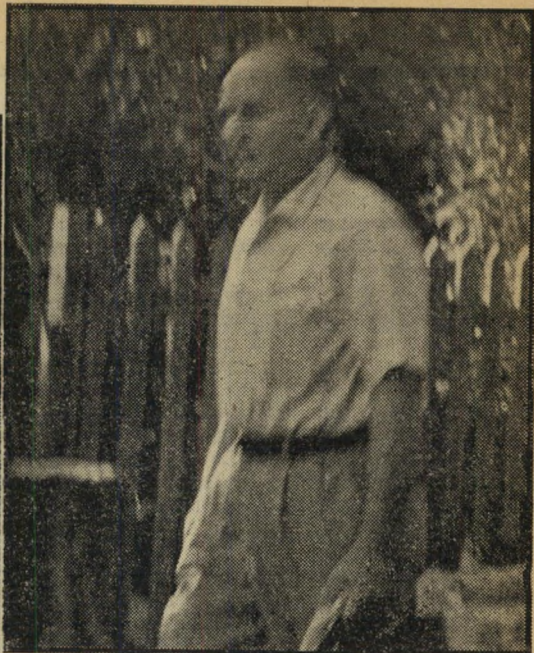

האשכנזים חלק מדיירי הבית שליד קולנוע צפון בתל-אביב, שהשתמשו בזכות שמקנה להם התאגדותם באגודה שיתופית כדי למנוע מכירת דיירים מעדות המזרח לבית. מימין נראה שלמה סלונמסקי, בעל בית-חרושת

אין כניסה

שתי משפחות תימניות היו כבר יותר מדי בשביל הדיירים המיוחסים. אולם התימנים ברחו מהגורל הכיני להם הפתעות מרות שבעתים. כמו להכניס נדבון אורחים מידע המורח לבית ברחוב דהיהאז 7, כאילו כמעט בכל פעם שהתפתחה דירה בבניין, היו הקופצים עליה בני העדה התימנית דווקא. כדי שלא יאשימו אותם באפליה גזעית, הגו עסקי הציבור שבחבורת הדיירים רצו יון גואל. הם בחרו באהרון כהן לתפקיד יושב-ראש ועד האגודה השיתופית, תפקיד שהוא ייצוגי בלבד.

באותה תקופה רכשו עוד שתי משפחות דיירות בבניין. האחת הייתה משפחת שוחט העיראקית, והשנייה משפחת מהלל התימנית. כאשר הגישו בקשות להתקבל לאגודה, דחה אותן הוועד ברוב קולות, הוציא בבית המשפט צו-הגנה, שימנעו משתי משפחות אלה את הכניסה לדיירות שרכשו במיטב כספן.

רק אחרי שאהרון כהן איים כי יתן פרס סום פומבי לפרשה, ביטל הוועד את צו ההגנה והמשפחות נכנסו לדיירותיהן. אולם הותיקים לא היו מוכנים להשלים עם אתגר הגורל. "היו לנו עוד צרות אתם!" הכריז משה בן-יהודה, פקיד משרד החקלאות בהתאפקות. בעל בית-החרושת לאיטריה, סלר גימסקי, היה פחות מנומס: "תסתלקו מפה! עזבו את הבית!" קרא לעברן של המשפחות הבלתי רצויות.

יחסם של השכנים הותיקים פגע קשות בשתי המשפחות המזרחיות. הן החליטו למכור את הדיירות, לעבור למקום אחר. היה זה שוב אהרון כהן שעצר בעדם: "אתם נלחמתם בשביל הארץ הזאת בדיוק כמוהם! תלחמו גם עכשיו ותשארו!" שוחט, שהוא "רק עיראקי" התקבל לבסוף לאגודה. ואילו מהלל התימני לא התקבל, מקבל זה ארבע שנים מכתבים מעורך-הדין של האגודה, התובע ממנו לעזוב את דירתו תוך 14 יום.

★ ★ ★

השכנים שמרו בתורתם

הברי הוועד מסבירים כי לא קיבלו את מהלל לאגודה, משום שלא הגיש בקשה פורמלית. אולם טרם הספיקו הדיירים האשכנזים המכובדים של הבית המירוס ברחוב דהיהאז, להתאושש מכניסתן של שתי המשפחות ה"עצמוניות" לבנין, וסערת חדשה עמדה בפתח דלתותיהם.

הפעם הייתה זו חזירה מחתרנית. דייר תימני פלש לדיירה שרכש, בשעה שתיים אחר הצות בלילה-זו, למרות שהדיירים

השאר, הציג אותם בעל הדירה בפני משה בן-יהודה, חבר ועד האגודה, פקיד בכיר במשרד החקלאות, שלא התנגד למסירת הדיירה למועמדים הצעירים.

העיסקה בוצעה, אולם עוד לפני שהוגו כהן הספיק לעבור לדיירה החדשה, הופיע בעל הדירה הקודם בביתם, הודיע להם: "לא רוצים לקבל אתכם לבית." כאשר ביקש שני השכנים הסבר לסירוב, השיב האיש: "זה מפני שאתם תימנים."

אהרון כהן לא היה מוכן להשלים עם אפליה עדתית כה מעליבה. כמו הצעיר הכושי צימון בשמש, החליט לעמוד על זכותו לבחור לו את מקום מגוריו כרצונו. הוא פנה אל הוועד, איים כי יעורר שעורריה ציבורית אם לא יתן לו להכנס לדיירה.

חברי הוועד הודיעו לו, שאם ברצונו להיכנס לדיירה, עליו להביא המלצות ממקום עבודתו וממקום עבודת אשתו, ורק אחר-כך יודיעו לו על החלטתם. כהן הביא את המלצות המבוקשות. למרות זאת דחה הוועד את בקשתו להכנס לדיירה שרכש. הסיפור שלילי.

אהרון כהן ראה בכך עלבון אישי צורב. הוא החל להתרוצץ במשרדי ממשלה שונים. לבסוף, למרות התנגדות הנמרצת של שלמה סלונמסקי, בעל בית-החרושת לאיטריה, בשכונת-התקווה, שהיה ראש המתנגדים לחדירת התימנים לבית, הצליח להבקיע את חומת הדעות הקדומות של הדיירים האשכנזיים. נכנס לדיירה.

אלא שמאל לא יכול היה לשכוח לשכניו את כלפיו, והפרשה הותירה משקע מרירות בלב הזוג הצעיר.

★ ★ ★

האשה במחתרת

אפשר היה להניח, אולי, שפרשת אהרון כהן היא מקרה בודד, או שנגרמה כתוצאה מאי-הבנה, אולם לא עבר זמן והמצאות טפחה על פני הנחה אופטימית זו.

שנה אחת בלבד אחרי שכהן נכנס לבניין, רכש אדם בשם מרדכי טוכפלד, פקיד משרד הבטחון ממוצא רומני, דירה באותו בית. לפני שנכנס עם חברי הוועד, שהיו צריכים לאשר את כניסתו לאגודה, יעץ לו ידיד, שהכיר את העניינים בבית: "אל תציג את אשתך בפני חברי הוועד, ישנה סכנה שלא יאשרו אותך." כי אשתו של מרדכי טוכפלד היא תימניה.

טוכפלד שמע בעצת הידיד, רק אחרי ש-נכנס לדיירה גודע לאנשי הבית כי עוד תימניה נמצאת בקרבם.

המצא שיכון מתאים לעובדי מלשנות היילומים. הבית הארון, בעל שלוש הכניסות, הכיל 23 דירות, שדיריהם היו חברים באגודה.

מבחינת החוק זו היא אגודה שהתארגנה במסגרת החוק הקואופרטיבי. כל הדירות שייכות באופן רשמי לאגודה כולה, ולפי החוק רק היא רשאית להחכיר אותן לדיירים חדשים, הבאים במקום דיירים שעזבו. צורת התארגנות זו, הפוטרת את הדיירים מתשלום מס שבת מקרקעים בשעת קניית הדירה או מכירתה, מקנה לוועד הנבחר של האגודה את הזכות לאשר או לפסול באופן החלטתי את המועמד החדש לרכישת הדירה, בלא שיצטרך בכלל לנמק את החלטתו.

ברור שאגודה כזו אינה אלא פיקציה. שכן הדייר החדש רוכש דירה כזו כמו כל דירה אחרת, תיב לשלם את מחירה המלא לדייר היוצא. אולם באופן רשמי אין הוא משלם עבור הדירה, אלא עבור הזכות להיות חבר באגודה השיתופית. במשך השנים שחלפו מיום הקמת הבית, התחלפו בו דיירים רבים, בקצב של שמונה משפחות לשנה. אולם גרעין ההתיקים, שישאר לדור בבית מאז הקמתו, החזיק את השלטון במשך כל השנים בממלכת הבית המשותף.

קבע החודש חוקר מיוחד מטעם רשם האגודות השיתופיות, המפקח בין השאר גם על פעולות האגודות השיתופיות לשיכון: "יש כאן מקרה ברור של אפליה גזעית. חברי האגודה האשכנזיים, וביניהם חברי הוועד, פחדו שהם עלולים במשך הזמן להיטמע בין יוצאי עדות אחרות, ולכן לא היו מעוניינים בקבלת חברים חדשים, שמוצאם מהעדה התימנית."

★ ★ ★

לא רוצים תימנים

והי לשון הרע היבשה. מאחוריה מסתתר דראמה אנושית מסעירה, המשתקפת את המתיחות הבינעדתית השוררת בישראל, שהגיעה לידי ביטוי קיצוני גם בין אורחים ותיקים ומכובדים בשכונה צפון תל-אביבית שלווה.

הכל התחיל שעה שהמדינה כולה הייתה שטופה בגלי הפטריוטיזם, שגאה לאחרי מבצע סיני, לפני שש שנים. אסתר ואהרון כהן, זוג צעירים ממוצא תימני, שנישאו זה עתה, החליטו לרכוש דירה בצפון תל-אביב. אהרון, שעלה מתימן לפני 20 שנה, היה עד אז אורג בבית-החרושת אהא, ותושב כפר-אתא.

הם קראו מודעה בעתון, לפיה הוצעה דירה למכירה, ברחוב דהיהאז 7, הם ביקרו בה והסכימו עם בעליה על רכישתה. בין

אסתר כהן, צעירה ילידת הארץ ממוצא תימני, העובדת כפקידה במשרד מס'הכנסה בתל-אביב, ישיבה נדהמת בי קולנוע מוגרבי. על הבד הוקרנה דראמה מסעירה. היה זה בסרט האמריקאי צימון בשמש.

סופר בו על משפחה כושית, אשר השיקעה את כל דמי הביטוח אותם קיבלה אחרי שאבי המשפחה נהרג בתאונת עבודה, כדי לקנות בית חדש ומרווח, עליו חלמו במשך דורות. אלא שלרוע המזל נרכש הבית באזור מהודר, בו אין לכושים דריסת בית. אנשי הרובע הלבנים החליטו למנוע בכל מחיר את חדירת הצבעוניים לאזורם, שלחו את נציגם לשכנע את המשפחה היכושית למכור את הבית תמורת רוח הגון.

הקהל באולם היה נרגש. דוגמה כה בורט של הפליה גזעית במדינה שהיא סמל הדמוקרטיה המערבית, דיברה אל לב כולם. כל צופה הודה עם מאבקה של המשפחה הכושית.

"דבר כזה לא יכול לקרות אצלנו", אמרו הצופים בלבם. אלא שלאסתר כהן נראה היה כאילו עלילת הסרט אינה מתרחשת אישם בשיקאגו, אצל משפחה כושית אלא מוגנית. נדמה היה לה כי היא רואה על הבד את עלילת משפחתה שלה, המתרחשת בשכונת מגורים נאה בצפונה של העיר העברית הראשונה — תל-אביב.

★ ★ ★

הכסף לא קונה

האירע בשכונת רסון בתל-אביב, ברחוב דהיהאז 7, מול קולנוע צפון: קבוצה של דיירים "לבנים" ממשפחות אשכנזיות התארגנה כדי למנוע בכל מחיר חדירת "שחורים" מבני עדות המזרח לבית מגוריהם.

אין זה מקרה יוצא דופן. אורחים רבים מבני עדות המזרח נתקלים ביחס של סחייתנות ודחיה כאשר הם באים לגור באזורי מגורים אשכנזיים מובהקים. אלא שבירוב המקרים אין הדיירים יכולים לעשות דבר כדי למנוע כניסת הדיירים הבלתי-רצויים להם. יחסם השלילי יכול להתבטא בחוסר יחסי שכנות תקינים, או בסכסוכים תמידיים, אולם לא יותר מזה.

אלא שבידי דיירי האשכנזים של הבית ברחוב דהיהאז 7 בתל-אביב היה נשק חוקי, בעזרתו יכלו למנוע כניסת דיירים שאינם לפי רוחם לבנינם — כי בית זה אינו בית משותף רגיל, כרוב הבתים בערי הארץ. זהו בית שדיירי מאוגדים באגודה שיתופית לשיכון.

האגודה, המכונה בשם מעונות היילומים א' — אגודה שיתופית לשיכון בתל-אביב בע"מ, הוקמה בשנת 1946, על מנת ל-